



Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

En grön våg 2.0

– Självhushållning och riskminimering

A green wave 2.0

- Subsistence and risk minimizing

Rikard Hedling

Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

En grön våg 2.0 - Självhushållning och riskminimering

A green wave 2.0

- Subsistence and risk minimizing

Rikard Hedling

Handledare: Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator: Ildikó Asztalos Morell, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0888
Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land
Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling
Utgivningsort: Uppsala
Publiceringsår: 2020
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: risksamhället, retrotopia, autenticitet, ontologisk trygghet och gröna vågen 2.0

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om individer som sett möjligheter att förändra sina levnadsförhållanden genom att återta landsbygden. Landsbygden blir för dem en möjliggörare för att kunna skapa ett nytt liv. Ett liv de upplever som friare och att de får mer kontroll över sin egen existentiella tillvaro. Uppsatsen syftar till att belysa vad som i texten benämns som en grön våg 2.0. Var i för uppsatsen fokuset ligger på individer som söker att leva mer självförsörjande på landsbygden.

Uppsatsen bygger på ett empiriskt material bestående av ett 40-tal reportage skrivna av individer, vilka flyttat från en urbanmiljö till landsbygden för att leva ett mer självförsörjningsbaserat liv. Det uppsatsen visar på är att det finns ett sökande efter en sorts autenticitet och idé om ett annat sorts liv än vad utflyttar upplever att staden och samhället har att erbjuda. Det finns även tendenser på en sorts riskmedvetandet och handlingar för att skapa trygghet i sin personliga sfär.

Nyckelord: risksamhället, retrotopia, autenticitet, ontologisk trygghet och gröna vågen 2.0

Abstract

This essay focuses on a movement of individuals who sees opportunities to change their living conditions, where it is the countryside that enables them to create that new life. A life that is seen as giving them more freedom and to gain more control over one's existence. The essay aims to shed light on what in the essay is referred to as a green wave 2.0. In this essay the focus is on individuals who seeks something else outside the mainstream. The essay is based on an empirical material of some 40 accounts from individuals moving from an urban environment to the countryside to live a more self-sufficient lifestyle. The results show that the individuals are seeking some sort of authenticity and an ide of another type of life that the urban environment and society can not provide. There are also tendencies of a sort of risk awareness and actions made towards creating a sense of personal security.

Keywords: risk society, retrotopia, authenticity, ontological safety and green wave 2.0

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1. Om en ny grön våg	5
1.2. Syfte och frågeställning.....	8
2. Metod	9
2.1. Empiriskt material	10
2.2. Angreppsmetod av empiriskt material	10
3. Teori och begrepp	12
3.1. Risksamhället och social reflexivitet	12
3.2. Ontologisk trygghet	13
3.3. Retrotopia	14
3.4. Teori till analys	15
4. Analys	16
4.1. Samtiden och det avstannade ekorrhjulet.	16
4.2. Längtan till en annan verklighet	19
4.3. Samhälls- och samtidskritiken	22
4.4. Samhörighet och framtiden i det förflutna.....	24
5. Slutord	27
Referenser	29

1. Inledning

Övergången till ett agrarsamhälle ett par tusen år före vår tideräkning möjliggjorde för individer att bosätta sig och bedriva planmässig självhushållning med vad de behövde för att överleva, tillskillnad mot den mer nomadmässiga jägar- och samlarkultur som existerat innan. Människan kunde sedan i och med industrisamhällets framväxt frigöra sig från oket av ”torvan” och tillgodose behovet av materiella produkter tillverkade av andra. Liknelsen ”Torvan” kommer ur inledningen av ett kapitel ur Vetenskapen och Förnuftet (1986) av Georg Henrik von Wright. Det är det inte allt för svårt att tänka sig att betydande förändringar av levnadsförhållanden denna typ av samhällsförändringar för med sig även ger upphov till en hel del problematik och anpassningssvårigheter för individen (Ibid). Inte minst en del existentiella frågor i förhållande till individens plats i det hela. Inom samhällsvetenskapen idag finns det en diskussion om en ny typ av förändring som potentiellt sker i samhället. En diskussion om vad vår egen samtid är och var den är på vägen.

1.1. Om en ny grön våg

Idag lever en majoritet av svenskarna i en urban miljö (SCB 2015) och denna uppsats fokuserar på de individer som valt att bryta det mönstret. Specifikt intresserar sig uppsatsen för de individer som valt att flytta ut på landsbygden med motivet att leva ett liv fokuserat på en högre grad av självförsörjning och självhushållning. Med tanke på att det urbana varit en rådande norm så har även en majoritet av forskningen fokuserat på inflyttningen till den urbana miljön (Niedomysl & Amcoff 2011). Forskning på det motsatta förhållandet, det vill säga utflyttning från de urbana områdena är något som kan tänkas vara något underrepresenterat i en svensk kontext (Ulver 2012). På engelska benämns den här kategorin av utflyttare Back-to-the-landers (Jfr Halfacree 2001, 2007a; Jeffrey 1996; Wilbur 2013, 2014). Termen ”back-to-the-land” anspelar på ett sorts återtagande av landsbygden. Ofta avser benämningen gröna vågen på 1960-70talet i USA men inbegriper även senare former av utflyttarörelser (Halfacree 2007a). Ett annat vanligt begrepp tillhörande forskning på utflyttning och migrations fenomen från urbana områden är counterurbanisation (Jfr Lindgren 2003; Halfacree 2008; Niedomysl & Amcoff 2011; Sandow & Lundholm 2019).

Begreppet myntades av Berry och inkluderar i stort sett all migration från urbana områden (Niedomysl & Amcoff 2012). Counterurbanisation är ett något omtvistat begrepp i dess själva definition (Jfr Lindgren 2003). Begrepp som pro-rural är en annan term som används inom landsbygds migrationsforskning (Jfr Halfacree & Rivera 2011). Det är ett aningens mer nyanserat begrepp kopplat istället till en mer positiv syn på landsbygden, vilken inte nödvändigtvis behöver inbegripa ett negativt förhållningssätt till det urbana. Pro-rural antyder en sorts förändring i synen på själva landsbygden. Gemensamt för de flesta studier är att de behandlar utflyttandet som fenomen genom att försöka fånga motiven bakom handlingarna till utflyttandet på olika sätt. Definitioner som syftar till att gruppera ett större och något diffust fenomen är ofta problematiska så även med dessa benämningar (Jfr Halfacree 2007a; Halfacree & Rivera 2011). Problematiken med forskningen på området är möjligheterna till en mängd infallsvinklar och tolkningar av de bakomliggande drivkrafterna för migration. En rörelse av utflyttare är troligen inte homogen på något sätt och därför blir definitionerna ofta vaga med risk för feltolkningar (Halfacree 2007a). Alltför breda begreppsliga definitioner missar lätt mer marginaliserade grupperingar eller rörelser och därmed deras roller och påverkan på samhällsutvecklingen (Jfr Halfacree 2001).

Urbaniseringen som fenomen hör på ett sätt ihop med moderniteten då det var i och med industrialismen den tog fart (Giddens 2007). Människor från landsbygden flyttade i en större skala in till städerna med olika bakomliggande motiv såsom sökande av arbete, lycka eller nya möjligheter. Staden var under stora delar av 1800-talet och 1900-talet, och potentiellt fortfarande, sammankopplad med en idé av dem som moderna (Woods 2012). En plats där kultur och utveckling sker, medan landsbygden sågs som underutvecklad, omodern och gammaldags (Ibid). Staden blev på ett sätt sammankopplad med framtiden och framstegstankar. Under 1960-70-talet skedde det dock ett trendbrott i delar av det globala nord, med kopplingar till en hippiekultur och nya gröna idéer där individer sökte sig tillbaka till landsbygden igen (Halfacree 2007a). Liknande skedde i Sverige främst under 70-talet då utflyttningen från landsbygden stannade av och under 80-talet ökade inflyttningen till landsbygden (Niedomysl & Amcoff 2011). Det fanns även likheter med den nordamerikanska vågen, med motiv som kollektivgemenskap och idén om att skapa ett nytt samhälle på landsbygden i den svenska gröna vågen. Hur stor migrationen var under den perioden till landsbygden finns det dock inga säkra siffror på (Jfr Westlund 2002). Det finns ett potentiellt samband till den tidigare gröna vågen inom de nyare back-to-the-landrörelserna och olika individers motiv till att flytta ut, men dessa samband är svåra att bevisa (Jfr Halfacree 2007a).

I rapporten den nygröna människan har Ulver (2012) noterat vad som verkar vara en ny samtida typ av landsbygdsvarm i en svensk kontext. Hon baserar detta på en ökad mängd av populärkulturella fenomen som porträtterar landsbygden i både

nya och nygamla mer positiva former än tidigare. Det handlar både om strukturella och kulturella trender som främjar bilden och idén om landsbygden. Inom akademien har det även noterats en nytändning och ett allmänintresse för landsbygden i västvärlden (Jfr Halfacree 2007a; Ulver 2012). Det Ulver (2012) beskriver i sin rapport är generella mönster rörande motiv bakom valet att flytta ut till landsbygden. Ett allmänt ökat intresse för klimat- och miljöfrågor tyder på att en sorts grön diskurs existerar i samhället (Jfr Ibid). Emellertid vilka ideal och vad som faktiskt tillskrivs en grön diskurs skiftar troligen mellan olika former av intresseorganisationer och samhället. Klimat- och miljöfrågor är något som per automatik främjar landsbygden menar Halfacree (2007c). Det verkar som om den nygröna trenden, med olika fokus på klimat och miljö, genomsyrar samhället i stort (Jfr Ulver 2012). Baserat på Ulvers (2012) rapport ser det ut som om landsbygden det senaste decenniet genomgår en sorts förändring. I form av ett bredare samhällsintresse där landsbygden verkar genomgå en statusförändring på flera plan. En av de mer traditionella idéerna av landsbygden är som en plats där mat produceras (Woods 2012). En av trenderna som kan tolkas som en sorts vitalisering och främjar bilden av landsbygden är en landsbygdsvurmmande foodiekultur, i vilken en äkta kontakt med jorden och råvarans ursprung premieras (Ulver 2012). Till detta kan även framväxten av urbana odlingar och det växande intresse för lokal mat potentiellt ses som ett ökat intresse för odling och mat i sig självt (Jfr Jordbruksverket 2013). Olika idéer av landsbygdens betydelse för individer är troligen skiftande likaså motiv för dem som väljer att flytta dit.

Klargjort är att det finns en utflyttning till landsbygdsområden i Sverige om än i en oklar storlek. En ny grön våg eller gröna vågen 2.0 kan både betyda mycket och anspela till olika likheter med den tidigare gröna vågen. Motiven och individerna skiljer sig troligen åt då samhället, världen och framtidsutsikterna idag ser annorlunda ut än under den första vågen. Benämningen gröna vågen hänvisar till en potentiell koppling och/eller likheter med den våg av utflyttning som skedde under 70-talet i globala nord bland annat i Sverige. Motiv och bakgrund verkar skilja sig mellan den tidigare vågen och den nya vågen av utflyttare, även om flera av föreställningarna verkar gå igen internationellt sett inom back-to-landrörelserna (Jfr Halfacree 2007a). Den nya vågen verkar inte vara kopplad till en specifik politisk ideologi som den vänsterideologiskt grundade gröna vågen under 1900-talets senare hälft (Ulver 2012). Beteckningen ny markerar en skillnad i det som sker nu i motsats till den tidigare gröna vågen. Att benämna något som nytt kan vara problematiskt i sig utan en faktisk brytpunkt eller tydlig förändring mot något tidigare. Benämningen gröna vågen 2.0 syftar istället till en form av utveckling som inte absolut avser en specifik brytpunkt, medtanke på att utflyttning till landsbygden har pågått även efter den första gröna vågen (Jfr Westlund 2003; Halfacree 2007c). Tidigare forskning visar att det finns tendenser på en form av rörelse av individer som lämnar städerna, i det globala nord, för att

återta och skapa en ny typ av landsbygdsbaserad livsstil med olika motiv (Jfr Halfacree 2007b, 2007c; Wilbur 2013, 2014).

I denna uppsats kommer jag härnäst använda gröna vågen 2.0 och utflyttare som begrepp för att benämna en generaliserad gruppering av individer som mitt material utgör. I uppsatsen kännetecknas denna gruppering av det gemensamma motivet att söka en högre grad av självförsörjning och självhushållning som levnadsätt. Detta för att särskilja dem från en potentiellt bredare mer mångfacetterad rörelse eller mönster av individer som flyttar ut från stadsområden av olika skäl.

1.2. Syfte och frågeställning

Den här uppsatsen undersöker gröna vågen 2.0 som ett samtidsfenomen. Uppsatsen fokuserar på individernas egna berättelser genom analys av så kallade utflyttarbrev och sätter dessa i relation till ett par övergripande idéer och begrepp rörande samhällets förändring. Framförallt diskuteras Gröna vågen 2.0 utifrån begreppen risksamhället, ontologisk trygghet och retrotopia. Uppsatsen kan ses som en form av samtidsdiskussion där följande frågeställning varit vägledande för uppsatsen: Hur förhåller sig gröna vågen 2.0 till samtidsteoretiska begrepp som risksamhälle, ontologisk trygghet och retrotopia?

2. Metod

Uppsatsen grundar sig på en genomgång av ett 40-tal utflyttarreportage där fokuset varit utflyttarnas egna berättelser och motiv till deras val av att ändra livsstil. Uppsatsen ingår och har paralleller till min handledare Emil Sandströms forskning om den nya gröna vågen, och citaten som redovisas i uppsatsen är delvis hämtade utifrån en Excellista upprättad av min handledare som utgår från samma empiriska material. Uttolkandet av gemensamma narrativ i reportagen har skett abduktivt då jag rört mig mellan empiri och teori för att kunna dra relevanta slutsatser. En del av forskningsfokuset har varit att förstå individernas handlingar och meningsskapande utifrån deras eget perspektiv med hjälp av en narrativanalys (Jfr Teorell & Svensson 2007). Motiven och handlingar för individer som flyttar ut kan skilja sig mycket åt och övergripande generaliseringar kan vara problematiska att genomföra på basis av det empiriska materialets omfång. Det kan emellanåt också vara svårt att särskilja olika former av migrationsmotiv från varandra tex ideologiska motiv och personliga motiv. I likhet med Halfacree (2007a) finner jag att det finns gemensamma drag i utflyttarnas berättelser kopplat till ett sökande efter både natur och gemenskap. Det verkar även finnas en underliggande oro för samhällsutvecklingen i stort. Det analysen av materialet kommer att göra är att diskutera denna förekomst av ett sökande och en riskmedvetenhet. Motiven och handlingarna som framträder i berättelserna säger något om samtiden och samhället.

Reportage tillskilland mot intervjuer och det fysiska mötet med informanterna ger endast en sorts statisk stillbild av deras berättelse (jfr Kaijser & Öhlander 2011). Det går inte att ställa följdfrågor till reportagen eller föra en dialog som vid en intervju. Vid en intervju eller studie där jag hade varit närvarande finns dock risken för att informanterna inte betar sig eller uttrycker sig normalt. Risken med den närvarande forskaren är att människor omedvetet eller medvetet gör sig till för att satisfiera och tillmötesgå forskaren i det de tror att den vill få ut av dem. Det hade varit önskvärt att kunna genomföra intervjuer som komplement till studien men rådande pandemiläge i världen gjorde att intervjuer inte var möjligt att genomföra på ett adekvat sätt.

2.1. Empiriskt material

Empirin för denna kandidatuppsats bygger på utflyttarbrev i tidningen Åter. Åter är utgiven i pappersformat av webforumet Alternativ.nu, vilket är en webbplats som riktar sig till individer som är intresserade av alternativa levnadsformer och självhushållning (Alternativ.nu 2020). Tidningen Åter återspeglar i sin tur webforumet och ges ut fyra gånger per år innehållandes artiklar rörande självhushållning, odling, ekologiskt boende och byggande, hantverk etc. Utflyttarbrevet är en återkommande reportageserie skrivna av individer som valt att flytta ut på landsbygden med olika grader av självhushållning som deras främsta motiv. I utflyttarbrevet berättar de om deras byte av livsstil, från att leva i en stad till att bo på landet. Texterna är skrivna för och av personer som redan är övertygade om eller söker ett mer alternativt levnadsätt. Tidningen kan således tänkas tala till de redan ”frälsta” som är intresserade av självhushållningsfrågor. Texterna kan även potentiellt innehålla begreppsliga metaforer, dvs kollektiva föreställningar, vilka är allmänt vedertagna begrepp av målgruppen (Jfr Boréus & Bergström 2018). I materialet går det se att liknande berättelser går igen i flera av reportagen och på så sätt bekräftar olika former av kollektiva föreställningar om gemensamma grundmotiv till valet att leva mer självhushållande.

2.2. Angreppsmetod av empiriskt material

Materialet är bearbetat tematisk, i den mening att vid genomläsning har jag identifierat olika tematiska kategorier av narrativ (Jfr Bryman 2016). De tematiska kategorierna är framtagna genom att jag har funnit en repetition av dem i flera av utflyttarbrevet i form av ett mönster av likartade narrativ. Tematiken är även framtagen i förhållande till uppsatsens frågeställning och för att enklare kunna presentera en analys av materialet. Begreppet narrativ handlar om de stora och små berättelser som utgör och präglar vår vardag. Genom våra dagliga upplevelser och reaktioner formar och skapar vi våra egna livs historier (Jfr Boréus & Bergström 2018). De Fina och Johnstone menar att människan snarare är en narrativ varelse än en rationell varelse, vilket varit ett stående antagande inom samhällsvetenskapen (De Fina & Johnstone 2015). Våra egna och andras narrativ skapar och gör samhället och livet begripligt för oss. Narrativen skapar tolkningsramar för att kunna organisera vårt eget handlande i olika kontexter (Boréus & Bergström 2018). Narrativanalysen som metod fokuserar på en tolkande process där individens egna formuleringar skapar mening. Människors berättelser har i princip alltid en mening och ett syfte och bygger på att människor upplever en kontinuitet och process i deras liv (Bryman 2016). Narrativanalysen är behjälplig när det är individens egna perspektiv som är intressant och hur detta förändras från en kontext till en annan (Ibid). Utflyttarbrevet utgör en redogörelse

av vad skribenterna tycker, tänker och gör i förhållande till deras livsval och praktiker. Genom utflyttarbrevens gås det att ta del av utflyttarnas små berättelser och sätta dem i relation till de stora och mer övergripande berättelserna. I den mening att utflyttarnas egna berättelser kan berätta om deras förhållande till de mera övergripande stora berättelserna vilka finns i och samhället. Mer specifikt i förhållande till uppsatsen vad dessa berättelser förklarar om utflyttarnas förhållande till samtiden. Fokuset ligger således på individens berättelser om sin egen tillvaro. Detta gör att i narrativen kan det gå att tolka enskilda motiv i personernas berättelser till varför de gör det de gör och skapar mening i sin tillvaro. Baserat på grundantagandet att människor är självmedvetna varelser som skapar mening i deras handlande (Jfr Giddens 2007).

3. Teori och begrepp

För att undersöka hur gröna vågen 2.0 förhåller sig till begreppen i enlighet med min frågeställning har jag använt mig primärt av tre samhällsteoretiska perspektiv och begrepp. Det första är Ulrich Becks teori om risksamhället, det andra är Anthony Giddens ontologisk trygghet och det tredje teoretiska perspektivet är Zygmunt Baumans Retropia begrepp. Baumans sista bok *Retropia* som är utgiven postumt och återkopplar till många av hans tidigare böcker om en flytande modernitet och en sorts allmän samhällsdiskussion. Följande är en kort beskrivning av teori och begrepp för att enklare kunna följa resonemangen i analysen.

3.1. Risksamhället och social reflexivitet

Risksamhället är ett begrepp myntat av Ulrich Beck och kollegan Elisabeth Beck-Gernsheim (Beck 1998; Engdahl & Larsson 2011). Anthony Giddens har ett närliggande perspektiv men lägger fokus på andra aspekter än Beck (Giddens 2007; Engdahl & Larsson 2011). Båda lägger fokus på individualisering och globalisering av risker och de förenas i sin kritik mot postmoderniteten (Engdahl & Larsson 2011). Det moderna samhället har i en postindustriell modernitet gått mot en ny typ av reflexiv modernitet. Skillnaden är att den industriella epokens kontroll av samhällsutvecklingen har i den nya samhällsformen tappat kontrollen över utvecklingen (Ibid). Samhället i Becks mening organiserar sig utefter att förebygga risker allt mer idag än tidigare, det vill säga ett samhällsfokus på riskminimering (Beck 1998). Uppkomsten och tillväxten av industrisamhället förde med sig nya typer av risker som den nya moderniteten och risksamhället måste hantera. En ny typ av globala risker som inte tar hänsyn till lokalitet och landsgränser. Ett exempel på detta som Beck (1998) tar upp är Tjernobylnedfallet som skedde i Ukraina 1986. Det radioaktiva nedfallet påverkade inte bara Tjernobyl lokalt och Ukraina utan vindar förde med sig radioaktivt nedfall till andra delar av Europa (Ibid). Riskerna är på så sätt, menar Beck, sådana som ligger utanför individens och nationella beslutsinstanser att påverka (Engdahl & Larsson 2011). Risker såsom kärnkraftverkskatastrofer, klimathot och resistenta bakteriestammar eller virus har en global spridning och globala effekter (Jfr Ibid). Dessa utomstående och ofta mer eller mindre ogripbara

hoten menar både Beck och Giddens påverkar samhällsordningen och individen. Detta gör att moderniteten, den industriella, nu övergår mot den tidigare nämnda reflexiva moderniteten. Giddens (2007) menar med reflexivitet den övergång mot en mer institutionell och en personlig reflexivitet än tidigare. Det vill säga en ökning av expertis och expertkunskaper för hur vi ska leva både personligt och samhället i stort (Ibid). Vidare menar Giddens (1996) att med denna ökning av experter, kvasiexperter och valmöjligheter nedvärderas traditionell erfarenhetskunskap.

Becks definition av termen reflexivt skiljer sig mot Giddens och syftar istället till att moderniseringen undergräver moderniseringen i sig självt (Beck 1998). Det innebär att riskernas bieffekter och konsekvenser ger en ökad osäkerhet i och med den konstanta omvandlingen av tidigare förbigått sanningar i vardagen. En ökad osäkerhet och oförutsägbarhet gör att motmoderniseringar sker som ett svar på nedvärderingen av traditionell kunskap och värderingar. Det min analys av reportagen kommer visa är att det går att se likheter i narrativen hos utflyttarna som sammanfaller med idéerna om ett risksamhälle och social reflexivitet. Bland annat kopplat till en sorts motreaktion mot människans dominans och hantering av naturen som det industriella samhället har haft (Jfr Beck 1998), där utflyttarna söker ett närmare samspel med naturen, men även hur deras berättelser påvisar en reflexivitet och försök till att skapa trygghet.

3.2. Ontologisk trygghet

Anthony Giddens har i likhet med Beck och risksamhället noterat förändringen i hur risker och osäkerheten i samhället har förändrats. Giddens menar att vi idag lever i ett "skenande samhälle" i vilket de snabba förändringar påverkar tilliten till samhället (Giddens 2007). De traditionella formerna av tillit som förr grundades i det lokala sammanhanget fungerar inte i den allt mer globaliserade världen (Ibid). I det moderna samhället menar Giddens att tilliten är bunden till de institutioner som upprätthåller en form av upplevd kontinuitet (Giddens 1996). Det vill säga olika institutioner i form av representanter för mer abstrakta system tillskillnad mot ett tidigare system av mer lokalkaraktär (jfr Ibid). Tilliten och risken är tätt sammankopplade var i den första bygger på vår tillit till abstrakta system som institutioner, vilka säkerställer till exempel idéen om säker livsmedelshantering eller en funktionell ekonomi (Giddens 2007). Den sociala reflexiviteten kännetecknas av att vi lever i ett informationssamhälle, där individen ideligen måste reflektera och göra aktiva val på basis av flödet av information. Giddens menar att när samhället tidigare var mer styrt av traditioner och seder var dessa val lättare (Ibid). Det Giddens menar med att samhället skenar är inte att vi nödvändigtvis har tappat kontrollen men att spelplanen har förändrats från det

lokala till det globala. Organisationer och rörelser har även här i likhet med Becks resonemang fått en annan roll i den politiska sfären och har nu andra möjligheter att påverka samhället (Jfr *ibid*). Vidare påpekar även Giddens kopplingen mellan tilliten och den ontologiska tryggheten. Den sistnämnda handlar om en känsla, en känsla av att ting i vår omvärld är pålitliga (Giddens 1996). Den ontologiska tryggheten har således ett mer emotionellt förhållande snarare än kognitivt till olika former av existentiella frågor (Jfr *Ibid*). Ingenting kan tas för absolut säkerhet i världen men Giddens menar inte att vi är ontologiskt otrygga för det utan vi får med oss sen barndomen en dos av trygghet, vilken fungerar som en sorts avtrubning mot existentiell otrygghet. Om tilliten till samhället som trygghetsskapare genom institutioner brister så blir individen utelämnad till att skapa sin egen trygghet, vilket skulle kunna ett sökande tillbaka till en idé av familjen och jorden.

3.3. Retrotopia

Den massrörelse efter autenticitet som Ulver (2012) benämner som en megatrend tillsammans med en landsbygdsvarm idag kan tänkas prägla delar av gröna vågen 2.0. Till exempel är miljö- och livsstilsfaktorer en överrepresenterad faktor bland olika motiv till valet att flytta ut på landsbygden (Jfr Halfacree 2001; Niedomysl & Amcoff 2011). Bilden av landsbygden som underutvecklad och omodern kan tolkas som att den inrymmer en idé av det förflutna, att den får representera en svunnen tid av något annat i sin pittoreskhet. Zygmunt Bauman menar att vi idag lever i en tid som tycks vara förälskad i det förflutna, en nostalgins tidsålder (Bauman 2017). I sin bok *Retrotopia* beskriver Bauman hur framstegsidéen var förankrad i en framtidsutopi mot vilken människan satte sitt hopp till nu grusats. Lyckan finns inte längre att finna i framtiden och den ser allt mer oviss ut (*Ibid*). Teorin är sammankopplad till en ökad individualisering av samhället. Individen blir utelämnad till sina egna förmågor att skapa stabilitet när inte samhället tycks kunna garantera en ljusare framtid (*Ibid*). Individen har getts en större frihet i sitt handlingsutrymme men till ett pris. Individualiseringen av framstegstanken har fört med sig en förlust av sociala förmåner och ett svagare samhällsskydd (*Ibid*). Den ökade individuella friheten för istället med sig nya typer av risker där individens egna förmågor och kunskaper krävs för att skapa stabilitet och trygghet inför en hotfull framtid. Bauman menar att milleniegenerationen, med hänvisning till "nästan" all tillgänglig forskning, förväntar sig en försämring av livsvillkoren i framtiden (*Ibid*). Detta gäller även de flesta föräldrar enligt Rutger Bregman vilka förväntar sig att sina barn kommer ha sämre levnadsvillkor än vad de själva gavs (*Ibid*). Denna något dystopiska framtidstro menar Bauman skapar en retrotopia idé. Retrotopia syftar till att vi blickar tillbaka på ett förflutet, vilket symboliserar

en tid av enkelhet, stabilitet och trygghet som en reaktion mot en mer oviss och skrämmande framtid.

3.4. Teori till analys

Dessa tre teoretikers perspektiv har likheter men också olika fokuspunkter. Den gemensamma nämnaren är att de förhåller sig till en förändring i samhällets syn på framtiden, där både påverkan och reaktioner på vad som egentligen är existentiella frågor berörs. Analysen kommer att påvisa att det finns likheter i utflyttarberättelserna som korrelerar med de ovan nämnda teorierna om det moderna samhällets förändring. Inspirerad av Clifford Geertz täta beskrivningar har jag förhållit mig till individernas egna praktiker och deras egna handlingar för att nå en förståelse (Jfr Geertz 1973). Teorin är således ett ramverk att förhålla sig till och understödja mina egna observationer. Följaktligen även om det är ett material på ett 40 tal utflyttarbrev är generaliseringar svåra att applicera till andra grupper. Detta med tanke på utflyttarnas gemensamhet i självhushållningsidealet, även om det finns skillnader i praktikerna. Analysen bygger på ett sorts mikrokosmos i samhället då självhushållning kan ses vara ett mer alternativt sätt att leva ändock kan det vara relevant att belysa. För att citera Geertz ”small facts speaks to large issues” (Ibid).

4. Analys

För att enklare kunna presentera materialet och sätta det i kontext har jag delat in det i tematiserande stycken. Tematiseringen grundar sig på de narrativa jag funnit vid sammanställningen av utflyttarbrev. Resonemangen kommer att förhålla sig till signifikativa citat tagna ur de 40-tal utflyttarbrev från tidningen Åter som mitt empiriska material grundar sig i. Det som framkommit vid bearbetning av materialet är framför allt ett sorts existentiellt sökande efter en annan tillvaro. Ett sökande till naturen och harmoni samt tecken på en riskmedvetenhet och vad som kan tolkas som handlingar grundat på detta.

4.1. Samtiden och det avstannade ekorrhjulet.

Från utflyttarbrev i tidning Åter framträder ett återkommande tema, nämligen viljan att bryta med en upplevd meningslöshet och ofrihet i staden och framförallt från arbetslivets tvångströja. I ett av reportagen skriver skribenten om sitt motiv bakom utflyttandet:

”En flykt från ett sätt att leva, tänka och vara helt i grå betong, som vi växt upp med i den moderna, bekväma västvärlden. Den kallas frihet, men kändes som ett fängelse” (Åter 1/2018).

Staden och dess moderna tillvaro beskrivs i termer av ett fängelse och flytten till landet blir ett sätt att ta sig ur den upplevda cellen. Idéen eller föreställningen av att landsbygden erbjuder en bättre livskvalité är något som både Halfacree och Rivera (2012) har noterat i sina studier av back-to-the-landrörelser.

”Jag blev nästan galen av alla pixlar, all grå betong, den totala avsaknaden av natur och att det aldrig var tyst” (Åter 4/2019).

Även detta citat återspeglar både hur det tidigare arbetet inom en IT verksamhet upplevdes som meningslöst och hur stadens grå betong sågs som något inskränkande och negativt för individen. Flertalet av resonemangen bakom valen att flytta ut rör sig runt en upplevd livegenhet och meningslöshet av att vara fast i att producera och arbeta. De vill komma loss från det upplevda ekorrhjulet av meningslös produktivitet och rutiner de förknippar lönearbetet och staden med.

Valet att leva mer självförsörjande kan tänkas öka formen av rutin och arbete i stort, med tanke på att odlandet och leva mer självförsörjande i sig troligen är fysiskt arbetskrävande och hänsyn till årssäsongerna måste tas. Alla förberedelser inför odlingssäsongen, planterande, ogräsröjning, skörd, tillvara tagande på skörden etc. Det som söks verkar vara en form av mer meningsfullhet i arbetet.

”Vi märkte dock att [lönearbetet] arbetet var nära nog poänglöst. Utredningarna blev hyllvärmare utan någon betydelse” (Åter 4/2019).

Citatet inleder ett längre resonemang från en utflyttarfamilj där fokuset ligger på att ta ansvar för sin egen överlevnad och livskvalitet. Odlandet och det nya levnadssättet menar de både skapar och ger en mer meningsfull tillvaro och samvaro för dem. Familjen och gemenskapen i relation till det arbetet som är för och åt sig själv upplevs ge mer tillbaka till individen än att producera ”hyllvärmare” för samhället. Även om arbetet att leva självförsörjande verkar vara arbetskrävande verkar det ge dem en annan sorts uppfyllelse på ett personligt plan.

"Idag styr vi vår egen tid och det ger en enorm frihet. Hårt arbete är mindre betungande när frukten av arbetet tillfaller oss själva. Det är vad vi kallar livskvalitet!" (Åter 1/2014).

Enligt Beck (1998) ligger lönearbetets betydelse inte huvudsakligen i själva arbetet. Beck argumenterar för att tillskillnad mot en mer individualiserad livsstil idag gav lönearbetet under industrisamhället grunden till en trygg existens (Ibid). Förvärvsarbetat och yrkestillhörigheten fungerade som en form av identifieringsmarkör och tillsammans med familjen utgjorde det en grundtrygghet i den moderna världen (Ibid). Den förändringen i synen på arbetet reportagen påvisar för dessa individer kan tolkas som ett hot mot Becks (1998) idé om grundtryggheten. En avsaknad av meningsskapande knuten till förvärvsarbetet kan göra att familjens roll som trygghetsskapare ökar. När arbetet förlorar sin mening för individen utmanas även dennes identitet. Sökande av identitet är ett reflexivt projekt i Giddens (1996) mening som förhåller sig till olika institutioner eller abstrakta system för att kunna existera.

"Man behöver både familj eller flock och vissa ekonomiska resurser för att kunna skapa det liv vi har" (Åter 4/2019).

Även om flera av reportagen för resonemang runt idén av att bli fria från lönearbetet och samhällets ekorrhjul är det flera av utflyttarna som arbetar på distans eller deltidspendlar. Ett ekonomiskt kapital eller tillgången till pengar verkar för de flesta av dem vara något som är svårt att komma ifrån helt. För flera av dem är det inte helt önskvärt med total distansering från samhället, även om de försöker att minimera behovet av samhällets institutioner på olika sätt. Det är något som Halfacree noterat skiljer den samtida utflyttarrörelser med gröna vägen

under 70-talet där många försökte att skapa en ny tillvaro, ett nytt samhälle, utanför samhällssystemet (Halfacree 2007a). På sätt och vis var möjligtvis 70-talets gröna våg mer radikal än vad som sker idag. Utflyttarna är inte lika intresserade av att lämna samhället utan vill skapa sin egen tillvaro vid sidan av samhällssystemet och att leva ett annat typ av liv än det de upplever staden kan erbjuda. Flertalet av reportagen inbegriper även olika sorters samtidskritik. Det finns även en samhällskritik och en vilja av att vara en del av en förändring.

”Jag har en stark vilja att leva hållbart, att minska mitt avtryck och att visa andra att det går att leva utan IKEA och stormarknader - att man genom att växla ner och leva småskaligt istället kan få en högre livskvalité” (Åter 2/2017).

Många av utflyttarna i reportagen ägnar sig åt att odla produkter för försäljning oftast i lokalområdet på olika sätt, eller bedriver olika former av kursverksamheter och försäljning av hantverksprodukter för att generera inkomster. Huruvida detta kan vara ett arbete så är det ingen av utflyttarna som uttrycker det i ordalag i relation till ett förvärvsarbete utan mer i termer av livskvalité. Det finns en underton där deras produkter är något annat en industriell massproduktion. Deras produkter verkar upplevas som mer genuina och äkta. Inte minst kursverksamheter av olika slag som i sig ofta syftar till att dela med sig av eller sälja in en sorts livsstil. Flera av dem verkar ses sig som ”gröna” nyskapare med en fot i ett förr och en i steget mot framtiden.

Synen på arbetet har/genomgår en förändring idag (Giddens 1996).

Arbetsmarknaden där stadiga och långsiktiga anställningar byts mot olika projektanställningar och en uppmuntran till att byta arbete ses som något positivt (Jfr Giddens 2007). En uppluckring i arbetsrätt, arbetstid och platsen för arbetet ger upphov till en flexibilisering av arbetsmarknaden (Beck 1998). Arbetstagaren uppmuntras till att vara flexibel, anpassningsbar och riskvillig, vilket motsäger tidigare egenskaper som var önskvärda av en arbetstagare såsom ansvar, tillit, lojalitet och målmedvetenhet (Giddens 2007). De ökade kraven på flexibilitet i arbetet påverkar tilliten och tryggheten på arbetsplatsen, vilket gör att fler aktiva val och riskbedömningar måste göras gällande den egna arbetssituationen. Ett samhälle som värdesätter kortsiktighet inverkar också på möjligheterna för personer att utveckla sociala band och tillitsfulla relationer (ibid). Detta bidrar enligt Beck (1998) till upplevelser av en otrygg arbetsmarknad i förhållande till industrisamhällets ideal med långa och trygga sysselsättningar. Det finns inga direkta kopplingar till att individerna i reportagen sökt att ändra livsstil baserat på en otrygghet i arbetet. Bortvalet verkar grunda sig mer i den upplevda meningslösheten i arbetsuppgifterna och dess syfte. Även om det skulle kunna gå att dra en parallell mellan flexibiliseringen av arbetet och de förändrade möjligheterna att skapa relationer på arbetsplatsen, vilka som om de inte möjliggörs kan påverka meningsfullheten i arbetet. Flexibiliseringen av

förvärvsarbetet kan ge upphov till nya möjligheter att kombinera arbetet och familjelivet (Jfr Ibid). Förändringen av livsstil kan potentiellt ses som att det ger individen ett större självbestämmande i sin tillvaro hur denne kan kombinera arbete, i det här fallet ett mer betydelsefullt arbete åt sig själv, och familj på ett mer personligt passande sätt.

Inflyttningen till landsbygden och försöken att leva mer självförsörjande kan tolkas som ett sätt att försöka skaka av sig "arbetslivets" tvång, och ger möjlighet till att arbeta för sig själv i högre utsträckning. Självförsörjningen handlar på så sätt inte bara om att kunna producera sin egen mat utan även öka sin egen resiliens och minska "tvånget" av att arbeta, som en del av utflyttarbrevens beskriver. Det blir också ett sorts svar på en förlust av identitet där de nya levnadsförhållandena i sig är ett reflexivt identitetsskapande. Genom att fokusera på självhushållning läggs risktagande i "egna händer", vilket kan tolkas som ett sätt att ta kontroll över sitt eget liv i ett skenade samhälle (Jfr Giddens 1996; Beck 1998).

"Kanske beror det på att vi upplevde att mycket av det vi brukade ägna oss åt inte hade någon verklig orsak eller mening" (Åter 1/2018).

Detta uttrycks i likhet med tidigare citat i relation till ett resonemang om den upplevda meningslösheten i lönearbetet och livet i staden. Staden och lönearbetet symboliserar en sorts konstgjord skapad vardag som beskrivs som "oäkta" i kontrast till den mer genuina landsbygden. Landsbygden ger dem nya förutsättningar att skapa sig själva något annat.

4.2. Längtan till en annan verklighet

Flera av reportagen beskriver en önskan och ett sökande efter en annan typ av verklighet som skiljer sig från den staden erbjuder. I breven uttrycks en önskan om att komma närmare naturen, att skapa former av gemenskap både lokalt men som även sträcker sig utanför den egna platsen för utflyttarna. Bland det genomgångna materialet är det ett antal individer som flyttat ut till eller skapat olika typer som gemenskaper/communitys av likasinnade på olika platser runt om i landet.

"Hela vårt självhushållande liv grundar sig i en modern verklighet som fick oss att ständigt ställa frågor... Vi upplevde en känsla av inre tomhet trots att den yttre världen var fylld av ständiga intryck, möten och aktiviteter" (Åter 1/2018).

Citatet är taget ur ett sammanhang där författaren till utflyttarbrevet skriver om sitt val att flytta ut till en gård på landsbygden. I reportaget i helhet uttrycks en önskan om en genuinare kontakt med natur, men även vilja till att nå ut till

likasinnade. Sökandet efter någon form av livsmening verkar central för självhushållarna och det är ett återkommande tema i flera av breven. Det finns en längtan till något annat, en annan typ av verklighet än vad de upplevde livet innehöll i deras tidigare liv. Där staden även om den innehöll en massa intryck och möten upplevdes de inte som äkta.

"Jag ville ha det som i Thoreau skrev i boken Skogsliv vid Walden: Jag gick till skogs för att leva medvetet. Jag ville leva innerligt och suga märgen ur livet. För att utdriva allt som ej är liv, så att jag icke vid min död inser att jag aldrig levat" (Åter 2/2019).

Boken det hänvisas till kom ut under 1850-talet och är en redogörelse av de drygt två år Thoreau utvandrade till en stuga utanför civilisationen i USA. Under den perioden ska Thoreau levt självförsörjande och boken i sig är en form av samhällskritik. En kritik mot det västerländska konsumtions och materialistiskt fokuserade samhället. Det enkla livet och närheten till naturen är något som uppmuntras av Thoreau i boken och på ett liknade sätt som de samtida utflyttarna beskriver i sina brev. Skribenten till texten där citatet ovan är hämtat relaterar till staden som en plats fylld av tomhet och världsliga ting medan dennes nya tillvaro erbjuder mer frihet. Den nya tillvaron erbjuder en trygghet och verkar ge en sorts autenticitet. Det finns även både i boken och i berättelserna en sorts idé om ett retrotopia, i form av en reaktion på samtidens utveckling. Självhushållningsidealet blir i likhet med Baumans (2017) resonemang om vårt sökande efter ett annat typ av liv en reaktion på upplevda brister och tillit till samhällsutvecklingen. Samtiden upplevs allt mer besvärlig och obegriplig vilket leder till en sorts existentiell ångest och det skapar en idé av ett nostalgiskt enklare liv som gav mer personligt handlingsutrymme (Jfr Ibid). Levnadssättet är likt en dröm om ett annat existentiellt tillstånd och ett försök till att genomföra och skapa ett annat liv.

"Vi ser småskalig självhushållning som ett av få miljömässigt hållbara alternativ. Dessutom gillar vi tanken på att ha makten över vår egen tid och våra liv." (Åter 2/2014)

Utflyttandet som en form av ett trygghetssökande skulle kunna ses som en brist på tillit till vad Giddens (1996) skulle förklara som ett abstrakt samhällssystem. Grundat på en uttolkad kritik mot samhället som upplevs inte längre kunna tillgodose en fullgod trygghet. Motsatsen till tillit, enligt Giddens, är ett tillstånd av existentiell ångest (Ibid). Min tolkning är således att utflyttandet kan ses som en reaktion för att söka att stilla ångesten genom att skapa sin egen trygghet. Detta genom att ha makten över sitt eget liv och därigenom påverka sitt eget handlingsutrymme i högre grad. Flytten till landet blir ett sätt att skapa en sfär av trygghet, och som bidrar till en upplevelse av äkthet och lugn (jfr Woods 2012). Att flytta till landet kan ses som ett sätt att skapa utrymme som upplevs som mer greppbart och kontrollerbart för individen. Ett självhushållande liv med odlingar

är troligen rikt på andra typer av rutiner, vilket bidrar till att skapa ontologisk trygghet (Giddens 1996). Självhushållandet kan på så sätt ses som ett sätt att ta kontroll över sin egen tillvaro och skapa något mer äkta med naturen utanför en upplevd äkthet i staden och samhället. Det blir ett sätt att skapa en begriplig kontinuitet i både den sociala som materiella handlingsmiljön, vilket är grundläggande för en ontologisk trygghet (Jfr Ibid).

Vissa utflyttare uttrycker sig i termer som att det finns ett mer äkta band mellan människa och natur och att staden inte kan erbjuda naturen på samma sätt som landsbygden. En ontologisk trygghet skapas här likt i de förmoderna samhällena med förankring i det lokala tidsrummet och platsen (Jfr Giddens 1996). I det förmoderna jordbruket var den ontologiska tryggheten kopplad till olika former av risker förankrade till den lokala platsens förhållanden (Ibid) tillskillnad mot hur det ser ut idag med globalisering och förändringen av hur risker inverkar på samhällen och enskilda liv.

Tid är också något som återkommer i utflyttarnas berättelser. Den egna tiden och vad den läggs på är en viktig aspekt som lyfts fram i utflyttarnas berättelser och genom att ta sig ur ekorrhjulet så frigör de tid för det de själva menar är viktigt.

"... kommer ha all tid i världen att utveckla ett nära samarbete med allt som växer - med naturen" (Åter 4/2019).

I likhet med citatet så uttrycks det i flera brev en längtan av att få lägga mer tid på att vara närmare naturen. Tid i naturen upplevs som mer meningsfullt och att få skapa något tillsammans eller i harmoni med naturen uttrycks vara viktigt. Denna typ av sökande verkar korrelera med Halfacree & Rivera (2012) iakttagelser om back-to-the-landrörelser. Vikten av de sociala relationerna som familjen och/eller gemenskaper ger är något som också återkommer i reportagen.

"Vi vill slippa oket av det vanliga lönet arbetet och tillbringa mera tid i de sammanhang som angelägna, tillsammans med de människor som är viktiga för oss" (Åter 1/2018).

I längtan till något annat finns det även en sorts kritik. Det handlar inte så mycket om urbankritik eller stadskritik utan snarare om en samhällskritik där staden får representera, för utflyttarna, det de ser som en felaktig samhällsutveckling. De flesta av reportagen uttrycker inte någon idé om att avskärma sig helt från samhället, även om sådana berättelser också finns bland reportagen och inom back-to-the-landrörelserna idag (Jfr Halfacree 2007a). Det som istället går att utläsa är intresset för gemenskaper och relationer i reportagen mellan både individer och natur (Jfr ibid). Beck (1998) menar att levnadsformernas förändring är en naturlig följd av moderniseringsprocesser. Kärnfamiljen trängs undan och en större variation av samlevnadsformer blir på så sätt en effekt av undanträngningen (Ibid). Intresset för vilken sorts gemenskap i reportagen skiljer sig åt, men det som

går att utläsa är någon form av sökande efter en mer genuin gemenskap. Vare sig det är familjen eller en större lokalitets baserad gemenskap verkar landsbygden uppfattas som en möjliggörare för en sådan önskan. I likhet med Baumans (2017) retrotopi beskriver breven landsbygden som ett mer nostalgiskt autentiskt sätt att leva. Denna typ av sökande efter en autenticitet och självförverkligande har Ulver (2012) pekat ut som en kulturell trend för samtiden, vilket manifesteras i olika former av ekologism, autonomiidéer, en foodie-kultur, intresse för odling och antikommersialism, vilka också ges uttryck åt i olika grad i reportagen.

4.3. Samhälls- och samtidskritiken

I flera av utflyttarbrevens uttrycks en samtidskritik som grundar sig främst i kritiken mot kommersialism men även mot en upplevd skenande samhällsutveckling. Det går att i kritiken tyda en upplevd förlust av kontroll över sin egen livstillvaro. Följande citat är hämtat från ett resonemang från en självhushållare som gör egna naturläkemedel.

"Särskilt när så mycket kunskap om läkemedel har försvunnit från folket och lagts på industrin" (Åter 2/2016).

Kunskapen om att kunna ta hand om sig själv beskrivs som fräntagen från individen och förflyttad till näringslivet. Genom att kunskapen tagits ifrån "folket" så blir "folket" indirekt beroende av industrin och samhällets institutioner. Samhällsutveckling har i moderntid fokuserat på att göra människan oberoende av naturen (Beck 1998). Den industriella medicinforskningen säger sig arbeta i hälsans tjänst och vara till för människans bästa (Jfr Ibid).

Självhushållningsidealet, i detta fall specifikt gällande läkemedel, blir ett sätt för individen att återta kontroll till sig själv. Ett sätt skapa större handlingsutrymme. Individens upplevda oförmåga att påverka risker, att vara beroende av industrin, leder till en kritik mot teknikutvecklingen enligt Beck (1998). Moderna sociala institutioner och expertsystem har haft för avsikt att bidra till en tryggare tillvaro för individen (Giddens 1996). Egentligen verkar det inte vara medicinen i sig som är huvudsaken utan förlusten av kunskap som upplevs som ett hot hos individen. En upplevd brist på kontroll och en förlust av kunskap är en effekt av ett expertsystems monopol på kunskapen (Ibid).

Det finns drag i motiven till en mer självförsörjandelivsstil av en minskad tillit i olika grad till samhällsutvecklingen. Baserat på resonemang i breven runt beredskap och resiliens mot något inte specifikt hot men ändå ett hot, vilket tyder på en sorts riskmedvetenhet (Jfr Beck 1998). Handlingen att flytta ut och byta levnadssätt kan tolkas vara en sorts kritik och en sorts frigörelse från samhället. I likhet med Adorno som ser den individuella frigörelsen som det

yttersta idealet i samhällskritiken (Bauman 2007). Självförsörjningen i det perspektivet står för en sorts autonomi och självständighet genom mer kontroll av sin egen tillvaro (Jfr Ibid), i förhållande till den brist på kontroll Giddens (1996) menar är verklig rörande individens livsförhållanden inom samtidens arena. Genom en ökad kontroll kan individen potentiellt närma sig en sorts ontologisk trygghet. Självförsörjning blir då ett sätt att bidra till känslor av trygghet genom att inte behöva förlita sig fullt ut på samhället och dess institutioner.

"Ens beredskap ökar och sårbarheten minskar. Mat har vi alltid även om affärens tillfälligt skulle ta slut, eller om vi blir ordentligt insnöade" (Åter 3/2017).

Citatet kommer från ett resonemang runt självförsörjning och fördelarna det ger. I det här fallet handlar det inte om att avskärma sig helt från samhället, utan självförsörjningen beskrivs som en sorts försäkring mot ett potentiellt hot eller risk. I ett annat reportage motiverar de sitt val av att leva mer självförsörjande att det ger "Lägsta sårbarhet om man tänker i banor av självhushållning och resiliens" (Åter 1/2017). I likhet med kritiken mot kunskapsförlusten ovan utgör den matproducerande delen i självförsörjandet ett sätt att ta kontroll och säkra sin egen tillgång på livsmedel. Ett av de mer konkreta citaten för beskrivning av självförsörjning i termer av säkerhetstänk är följande citat från en självhushållare.

"Ett bra sätt att möta en gungande framtid" (Åter 2/2013).

I detta citat uttrycks den osäkerhet inför framtiden flera av reportagen ofta beskriver. Gröna vågen 2.0 är inte nödvändigvíst ett resultat av risksamhället men det går att utläsa en förekomst av en riskmedvetenhet i reportagen. Individens ökade riskmedvetenhet är centrala inom både Becks (1998) risksamhälle och Giddens (1996) sociala reflexivitet begrepp. Den sortens hot som är återkommande i reportagen är klimathot och miljöförstöring. Övergripande är det inte specifikt dessa risker i sig utan den vetskap om riskerna som är intressant. Bakom valet att idka en högre grad av självförsörjning går det att utläsa ett varsel om ett projicerat framtida hot eller risk. Beck (1998) menar förebyggandet av ett hot vilar på idén av att i efterhand när hotet eller risken är reellt går det inte att åtgärda. Riskminimeringshandlingen mot det projicerade hotet måste ske av individen baserat på dennes egen kunskap och situation (Jfr Giddens 1996; Ibid). Det vill säga att det upplevda hotet blir en faktor vilken styr handlingar och val (Ibid). Självförsörjning kan i det här sammanhanget ses som ett individuellt försök till både en förebyggande åtgärd och ett sätt att mildra/minska effekterna av klimatförstörande aktiviteter. Självhushållningen som kritik mot samhället verkar inte vara en kritik mot en direkt brist av något, bort sett från potentiellt en minskad tillit, utan kan snarare ses som en åtgärd/handling mot en upplevd risk.

Samhällskritiken återfinns inte bara i en upplevd förlust av kunskap och förebyggande av risker utan även i en konsumtionskritik.

"Vi började drömma om att faktiskt kunna strunta i all denna köphets. Att inte vara beroende av ett samhälle eller en ekonomi som många tror är på väg ner i mörkret. Att kunna förse oss själva med vad som behövs för att överleva" (Åter 4/2012).

I citatet beskrivs en något dystopisk syn på framtiden i likhet med den bristande utopiska framtid Bauman (2017) beskriver, men innefattar även en påtvingad köphets från samhället. I förhållande till den tidigare diskussionen om att vilja lämna ekorrhjulet men även idén om vad som är livskvalitet finns det en kritik mot ett upplevt samband mellan konsumtion och lycka i följande citat.

"Vi vill något mer än en [förvärvs] anställning och att tvingas passa in i, ett för oss livsförminskande sätt, där det handlar om att stämpla in och stämpla ut och däremellan konsumera oss lyckliga" (Åter 1/2013).

I flera av reportagen framkommer liknande kritik mot en idé om att konsumtion gör människan lycklig. "Det är faktiskt med stolthet jag kan säga att jag aldrig satt min fot i Ullared" (Åter 3/2017). Konsumtionskritiken fortsätter genom en hänvisning till Ullared, som populärkulturellt skulle kunna kallas konsumtionsmeckat i Sverige. Citatet är hämtat från en diskussion om återbruk av äldre bruksföremål och att handla second hand produkter istället för nyproducerade. Det förekommer beskrivningar i reportagen om att äldre bruksföremål är bättre än ny tillverkade. De är producerade för att brukas och hålla över en längre tid än de nyproducerade bruksföremålen som inte håller samma kvalitet. Detta är sig självt inte bara en kritik mot dagens konsumtion av produkter utan faller även in i idén om att det var bättre förr. De äldre bruksföremålen symboliserar i sig en idé om en annan tid, ett förr.

4.4. Samhörighet och framtiden i det förflutna

Den första gröna vågen kännetecknades av att vara grundad i vänsterorienterad rörelse (Ulver 2012) och ofta kopplad till olika former av aktivism. En aktivism i den mening att det i flera fall handlade om att leva utanför samhället och skapandet av något eget (Jfr Halfacree 2007a). Inom den bredare back-to-the-landrörelsen finns former av en mer radikal ruralism, vilken ofta kännetecknas av miljö- och antikonsumentiska idéer (Jfr Halfacree 2007b; Wilbur 2013). Även om ett antal av utflyttarbrevens kan tänkas ha vänsterorienterat perspektiv så är det inget som är framträdande. Giddens (1996) menar att modernitetens betingelser tenderar att frammana olika former av aktivism. Dagens samhälle ger även upphov till nya typer av möjligheter till kollektiv organisering (Ibid). Oberoende av bakgrund sällar sig inte utflyttarna i reportagen till någon direkt form av

aktivism själva, "vi är inga aktivister" (Åter 4/2019). Det som dock är framträdande är de mer gröna idéerna parat med frihetsmotivet.

"Jobba mer för oss själva och lönejobba mindre. Att vara fria! Vi vill vara förändringen vi vill se i världen. Varför vänta på revolutionen när man kan genomföra den här och nu. Vi tror att självhushållning är ett bra sätt att leva ur ett miljöperspektiv" (Åter 2/2018)

I citatet förekommer nyanser av tidigare diskussioner. Även om författarna bakom reportagen inte associerar sig själva till en form av aktivism kan deras livsstilsförändring kopplas till en sorts politisk aktivism i kritiken av samhället. Individerna i reportagen är inte kopplade till någon form av homogen rörelse utan aktivismen manifesterar sig i praktikerna och idealen (Halfacree 2007a; Wilbur 2013). Det de förenas i är de positiva attribut de tillskriver landsbygden, i likhet med pro-ruralism (Jfr Wilbur 2013) och självhushållningen. Levnadsättet är som det uttrycks i ovanstående citat ett sätt att föregå med exempel på en förändring. I den mån självhushållningen kan tolkas som en sorts riskminimering, vilket är argumenterat för ovan, kan gröna vågen 2.0 kan ses som en form av objektiv hotsamhörighet som sträcker sig över gruppstillhörigheter som klass, parti, ålder etc. (Jfr Beck 1998). Självhushållningen blir en åtgärd mot en brist eller risk, i det här fallet i ett miljöhot. För att använda sig av Becks (1998) begrepp kan gröna vågen 2.0 beskrivas som en gränssprängande, gräsrotsdemokratisk utvecklingsdynamiskrörelse som uppstår som en reaktion på ett upplevt hot de inte upplever att samhället gör tillräckligt för.

Att lämna ett arbete och staden för att leva mer självförsörjande kan tolkas som en typ av återgång till ett tidigare levnadssätt. Levnadsättet tillskrivs i reportagen ett flertal olika attribut i likhet med vad jag presenterat tidigare men mycket kretsar runt en vision om ett förr. Det finns ett intresse för gamla lantraser och grödor men även andra typer av äldre odlingspraktiker. Det är inte ett specifikt uttalat förr utan mer en vision om en tid som upplevs som bättre eller annorlunda som söks bevaras.

"Vi måste lära oss tänka mer i gamla banor – tillbaka till framtiden får en ny betydelse" (Åter 2/2019).

Citat kommer från ett resonemang rörande ett ökat personligt välbefinnande sprunget ur livsstilsförändringen där "... en hållbar framtid bara kan innebära en bättre och mer meningsfull framtid" (Åter 2/2019). Gamla tankebanor kopplas ihop med en positiv framtidstro. Det som söks är inte ett återskapat förr utan mer i likhet med retrotopia begreppet ser individerna tillbaka med en sorts selektiv hågkomst (Jfr Bauman 2017). De gamla tankebanorna, om än inte specificerade, ses som genuina eller förmodade drag av det förflutna (Ibid). Bauman (2017) menar att den selektiva hågkomsten av ett förflutet och dess ideal fungerar som

referenspunkter för att skapa en färdplan för retrotopia. Levnadssättet och självhushållningsidealet i gröna vågen 2.0 har drag av en sorts retrotopisk föreställning.

"Skötseln av spisen, att tömma asklådan, sota, göra ny eld och passa brasan, har blivit ett nytt element i mina dagliga rutiner" (Åter 2/2018)

Citatet kommer från ett av de mer exceptionella reportagen om ett par som söker leva mer som på 1800-talet. Det de har gemensamt med de andra självhushållarna är skapandet av rutiner det självhushållande levnadssättet skapar, vilket är av vikt för att skapa en ontologisk trygghet (Giddens 1996). Det är genom tillbakablickandet till en upplevd tid av stabilitet och genuinitet som skapar självhushållnings trygghet för individerna. Därmed inte sagt att de är en sorts bakåtsträvande rörelse utan det finns som argumenterat för innan en vilja till förändring av framtiden. Bauman, i likhet med Giddens (1996) idé om det skenande samhället, menar att vi lever i en tid av ovisshet och högt tempo (Bauman 2017). Det är således min tolkning av dessa cirka 40 reportage att självhushållningen är ett sätt att kunna stanna upp. Få tid till att bearbeta sina egna relationer och ta vara på det som är viktig för individen. Det i sig ger en potentiell stillad existentiell ångest tillskilland mot den upplevda framtidsoron vilken Beck, Giddens och inte minst Bauman beskriver.

5. Slutord

Uppsatsens syfte har varit att belysa gröna vågen 2.0 utifrån ett samtidsperspektiv. Genom att applicera teori och genom tolkning av utflyttares egna berättelser har jag ämnat att föra en samtidsdiskussion om hur gröna vågen 2.0 till förhåller sig till samtidsteoretiska begrepp som risksamhälle, ontologisk trygghet och retrotopia. Reportagen har påvisat en sorts existentiell diskussion runt en förändring av individens egen plats och förhållande till samhället och naturen. Den gemensamma nämnaren för individerna som skrivit reportagen är självhushållningsidealet. Sociala rörelser kan ge glimtar av en möjlig framtid (Giddens 1996). Oavsett man betraktar gröna vågen 2.0 som en social rörelse eller ej är den kan ses som ett samtidsfenomen och i sig självt säger något om samtiden.

Reportagen påvisar en riskmedvetenhet och ett reflexivt förhållningssätt till samhället och framtiden. Det verkar finnas en sorts oro inför framtiden i reportagen i likhet med den Bauman (2017) beskriver i *Retrotopia*. Samhället beskrivs i reportagen som inkapabelt till att möta medborgarens behov (Jfr Bauman 2017). Det faller då på individen själv att konstruera alternativ och lösningar för att förbättra sin individuella position (Ibid). "Vi är inte bakåtsträvare, vi är fria, rika revolutionärer" (Åter 2/2016). Många av resonemangen i reportagen rör sig runt livsstilsvalet som en eller det enda rimliga framtidsvalet och ofta i relation till olika hållbarhetsidéer. Bland de mer radikala åsikterna hamnar landsbygden i en dikotomi till den destruktiva staden (Jfr Halfacree 2001). Den mer landsbygdsbaserade självhushållningslivsstilen ses som mer hållbar ur ett miljöperspektiv i utflyttarnas mening. Framtiden i teorin är en frihetens domän (Bauman 2017). Samtidigt som vi inte själva kontrollerar den nutid som framtiden skall växa fram ut (Ibid).

En tolkning av gröna vågen 2.0 är den som ett återtagande av "torvan". Bauman (2017) menar att det inte är konstigt när föreställningen om en bättre framtid känns mer avlägsen söker vi oss nostalgiskt tillbaka till det förflutna. Jag menar inte att det är samma "torva" som von Wright åsyftar när han beskriver den tidigare förändringen i samhället men att det finns likheter, i en idé om en plats och de möjligheter den kan ge individen. En sorts språngbräda för att möta en ny framtid. Framförallt som en form av trygghet men även givandet av

meningsfullhet och existentiell ro det verkar skapa för individerna i reportagen. "Äntligen funderar jag inte så mycket på meningen med livet längre, och hur fasligt det ska gå med den globala uppvärmningen. Jag bara sår. Och gödslar." (Åter 1/2018). Det avslutande citat visar på ett sorts existentiellt bedövande genom platsen, i detta fall deras gård. Det kan tolkas som ett riskförebyggande där de försöker leva mer i harmoni med naturen och genom det stillar en sorts existentiell ängslan (Jfr Giddens 1996; Beck 1998). Men det kan lika gärna bara vara ett resonemang från en individ som hittat sin plats i en komplex verklighet fylld av intryck och information.

Referenser

- Alternativ.nu. Tillgänglig: <https://www.alternativ.nu/> [2020-04-10]
- Bauman, Z. (2007). *Flytande rädsla*. Göteborg: Daidalos.
- Bauman, Z (2017). *Retrotopia*. Göteborg: Daidalos
- Beck, U. (1998). *Risksamhället: på väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Boréus, K. & Bergström, G. (2018). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 4. uppl Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl. 3. Malmö: Liber
- De Fina, A. & Johnstone, B. (2015). Discourse analysis and narrative. I: *The handbook of discourse analysis*. New York: John Wiley & sons, ss. 152-167.
- Engdahl, O. & Larsson, B. (2011). *Sociologiska perspektiv: grundläggande begrepp och teorier*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A. (1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur
- Giddens, A. (2007). *Sociologi*. Uppl. 4.1 Lund: Studentlitteratur
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.
- Halfacree, K. (2001). Going 'back-to-the-land' again: extending the scope of counterurbanisation. In: *Espace, populations, sociétés, 2001-1-2. Repopulation et mobilités rurales*, ss. 161-170.
- Halfacree, K. (2007a). Back-to-the-land in the twenty-first century? Making connections with rurality. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, vol. 98 (1), ss. 3–8
- Halfacree, K. (2007b). Trial by space for a 'radical rural': Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, vol. 23 (2), ss. 125–141
- Halfacree, K. (2007c). 'Still Surprises in Store. Revisiting the Ordinary in Rural Geography, Documents d'Anàlisi Geogràfica 50, ss 87-103.
- Halfacree, K. (2008). To revitalise counterurbanisation research? Recognising an international and fuller picture. I: *Popul. Space Place*, 14, ss. 479-495.

- Jeffrey, C. J. (1996). The North American Back-to-the-Land Movement, *Community Development Journal*, Volume 31, Issue 3, July 1996, ss. 241–249
- Jordbruksverket. (2013). *Fritidsodling i Sverige – en översikt*. Jönköping: Statens jordbruksverk. (Statistikrapport 2013:08)
- Kaijser, L & Öhlander, M. (2011). *Etnologiskt fältarbete*. Uppl. 2:1 Lund: Studentlitteratur AB.
- Lindgren, U. (2003). Who is the counter-urban mover? Evidence from the Swedish urban system. *International Journal of Population Geography*, 9: ss. 399-418.
- Niedomysl, T. & Amcoff, J. (2011). Is There Hidden Potential for Rural Population Growth in Sweden?: Hidden Potential for Population Growth. *Rural Sociology*, vol. 76 (2), ss. 257–279
- Sandow, E. and Lundholm, E. (2019). Which families move out from metropolitan areas? Counterurban migration and professions in Sweden. *European Urban and Regional Studies*.
- SCB (2015). *Urbanisering – från land till stad* Statistiska Centralbyrån. Tillgänglig: <http://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering-fran-land-till-stad/> [2020-06-05]
- Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara*. Uppl. 1:1 Malmö: Liber A
- Ulver, S (2012). *Den Nygröna Människan: En översikt av landsbygdens status i förändring*. Jordbruksverket.
- Westlund, H. (2002) An Unplanned Green Wave: Settlement Patterns in Sweden during the 1990s. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 34(8), ss. 1395–1410.
- Von Wright, G.H. (1986). *Vetenskapen och förnuftet*. Danmark: Mån-pocket
- Wilbur, A. (2013). Growing a Radical Ruralism: Back-to-the-Land as Practice and Ideal: Growing a radical ruralism. *Geography Compass*, vol. 7 (2), ss. 149–160
- Wilbur, A. (2014). Cultivating Back-to-the-Landers: Networks of Knowledge in Rural Northern Italy: Cultivating back-to-the-landers. *Sociologia Ruralis*, vol. 54 (2), ss. 167–185
- Woods, M. (2011). *Rural*. London: Routledge

Citat referenser från utflyttarbrev

Åter utgåva 4/2019

Åter utgåva 2/2019

Åter utgåva 2/2018

Åter utgåva 1/2018

Åter utgåva 3/2017

Åter utgåva 2/2017

Åter utgåva 1/2017

Åter utgåva 2/2016

Åter utgåva 2/2014

Åter utgåva 1/2014

Åter utgåva 2/2013

Åter utgåva 1/2013

Åter utgåva 4/2012